

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Ministerstwo Sprawiedliwości, www.gov.pl/sprawiedliwosc [Translation already published on the official website of the Polish Ministry of Justice] Permission to re-publish this translation has been granted by the Polish Ministry of Justice for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC

© Ministerstwo Sprawiedliwości, <https://www.gov.pl/web/justice> [Tłumaczenie zostało już opublikowane na oficjalnej stronie Ministerstwa Sprawiedliwości] Zezwolenie na publikację tego tłumaczenia zostało udzielone przez Ministerstwo Sprawiedliwości wyłącznie w celu zamieszczenia w bazie Trybunału HUDOC

EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA
SEKCJA PIERWSZA

SPRAWA A.W. przeciwko POLSCE
(Skarga nr 1307/21)

WYROK

Art. 37 ust. 1 • Oddalony wniosek o skreślenie skargi na podstawie deklaracji jednostronnej • Skarga dotyczyła poważnych kwestii, które nie zostały jeszcze rozstrzygnięte przez Trybunał • Dalsze rozpatrywanie sprawy uzasadnione
Art. 8 • Obowiązki pozytywne • Życie rodzinne • Niemożność dochodzenia przez potencjalnego ojca uznania ojcostwa wobec dwojga dzieci i nawiązania z nimi kontaktu • Odmowa zezwolenia skarżącemu na udział w postępowaniu o zaprzeczenie domniemania ojcostwa męża matki, które to postępowanie było wstępnym obowiązkowym krokiem w ustaleniu jego własnego ojcostwa • Brak w prawie krajowym i praktyce jakichkolwiek ram czasowych, w których prokurator musi podjąć decyzję o wszczęciu postępowania o zaprzeczenie domniemania ojcostwa • Postępowanie przed sądem krajowym charakteryzowało się wyjątkową długotrwałością • Wyraźny brak jakichkolwiek działań naprawczych • Brak wystarczającej staranności w odniesieniu do znaczenia upływu czasu dla interesów skarżącego • Skuteczne wygaśnięcie drogi prawnej, dzięki której skarżący mógłby ustalić ojcostwo • Brak szybkiego uregulowania kontaktów skarżącego z dziećmi lub ich egzekwowania spowodował faktyczne rozstrzygnięcie sprawy i uniemożliwił mu utrzymywanie z nimi relacji

Streszczenie przygotowane przez Kancelarię. Nie ma charakteru wiążącego dla Trybunału.

STRASBURG

9 października 2025 r.

OSTATECZNY
09/01/2026

Wyrok ten stał się ostateczny zgodnie z warunkami określonymi w art. 44 ust. 2 Konwencji. Wyrok może podlegać korekcie wydawniczej.

W sprawie A.W. przeciwko Polsce,

Europejski Trybunał Praw Człowieka (Seksja Pierwsza), zasiadając jako Izba w składzie:

Ivana Jelić, *Przewodnicząca,*

Erik Wennerström,

Raffaele Sabato,

Frédéric Krenç,

Davor Derenčinović,

Artūrs Kučs,

Anna Adamska-Gallant, *sędziowie,*

oraz Liv Tigerstedt, *Zastępczyni Kanclerza Sekcji,*

mając na uwadze:

skargę (nr 1307/21) przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej wniesioną do Trybunału w dniu 13 grudnia 2020 r. na podstawie art. 34 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności („Konwencja”) przez obywatela polskiego p. A.W. („skarżący”);

decyzję o zakomunikowaniu skargi rządowi Rzeczypospolitej Polskiej („rząd”) na podstawie art. 6 i 8 Konwencji, dotyczącej prawa skarżącego do dostępu do sądu w sprawie ojcostwa i kontaktów z jego dziećmi, a także długości postępowania w tych sprawach, oraz o uznaniu pozostałej części skargi za niedopuszczalną;

decyzję o nieujawnianiu nazwiska skarżącego;

uwagi stron;

po naradzie na posiedzeniu niejawnym w dniu 16 września 2025 r.,

wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

WPROWADZENIE

1. Sprawa dotyczy prawa skarżącego do dostępu do sądu oraz długości postępowania w sprawie uznania jego ojcostwa i kontaktów z dwójką dzieci, które urodziły się w wyniku nieformalnego związku z zamężną kobietą. W sprawie pojawiają się kwestie objęte zakresem art. 8 Konwencji.

FAKTY

2. Skarżący urodził się w 1975 r. i mieszka w J. Przed Trybunałem reprezentowany był przez adwokata p. A. Zubkowską-Rojszczak, wykonującą zawód w Poznaniu.

3. Rząd Rzeczypospolitej Polskiej reprezentowany był przez swojego pełnomocnika, p. J. Sobczaka, zastąpionego następnie przez p. A. Kozińską-Makowską z Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

4. Okoliczności faktyczne sprawy można streścić w następujący sposób.

I. KONTEKST SPRAWY

5. Skarżący jest zawodowym żołnierzem. W latach 2004–2009 pozostawał w nieformalnym związku z mężatką, W.N., z zawodu sędzią.

6. W.N. pozostaje w związku małżeńskim z B.N. od 2001 r.

7. W czasie, gdy skarżący i W.N. mieszkali razem, ta ostatnia urodziła dwoje dzieci: syna L., urodzonego w 2005 r., oraz córkę B., urodzoną w 2007 r.

8. Na podstawie domniemania prawnego ojcostwa (zob. paragraf 67 poniżej) mąż matki, B.N., został wskazany w Rejestrze Stanu Cywilnego jako ojciec dzieci.

9. W 2006 r. skarżący zamierzał ustalić swoje ojcostwo wobec L. Zgodnie z prawem krajowym wymagało to jednak podważenia domniemania prawnego, że ojcem dziecka jest mąż matki dziecka (zob. paragraf 71 poniżej) – a skarżący nie miał legitymacji do wszczęcia takiego postępowania (zob. paragrafy 69–70 poniżej). W związku z tym zwrócił się do prokuratora o wszczęcie postępowania o zaprzeczenie ojcostwa B.N. wobec L. Na prośbę W.N., która obawiała się, że takie postępowanie może zaszkodzić jej karierze, skarżący wycofał wniosek.

10. W trakcie trwania związku skarżący i W.N. mieszkali razem w wynajmowanym mieszkaniu w L., gdzie jako para prowadzili wspólne gospodarstwo domowe. Dzieci miały silną więź emocjonalną ze skarżącym.

11. Skarżący twierdził, że dzieci były świadome swojej sytuacji i akceptowały fakt, że mają dwóch ojców: swojego „prawdziwego tatę, A” (skarżącego) oraz „tatę B. w C”..

12. Po zakończeniu związku stosunki skarżącego z W.N. uległy pogorszeniu; przestali ze sobą rozmawiać, a kontakt skarżącego z dziećmi uległ znacznemu ograniczeniu. Do stycznia 2011 r. skarżący spotykał się z dziećmi regularnie, w obecności ich opiekunki. Po tym jak W.N. przeprowadziła się wraz z dziećmi do C., aby zamieszkać z mężem, kontakt skarżącego z dziećmi uległ dalszemu ograniczeniu, a ostatecznie całkowicie ustał.

13. W.N. pozostaje w związku małżeńskim z B.N.

14. Dzieci skarżącego osiągnęły pełnoletność odpowiednio w 2023 i 2025 r.

II. POSTĘPOWANIE O ZAPRZECZENIE OJCOSTWA B.N.

15. W dniu 27 września 2010 r., po zakończeniu związku skarżącego z W.N., skarżący ponownie zwrócił się do prokuratora o wszczęcie postępowania o zaprzeczenie ojcostwa B.N. wobec obojga dzieci.

16. Początkowo prokuratura odmówiła. Skarżący przedłożył wyniki badań DNA wykazujące, że jest biologicznym ojcem dzieci. W wyniku zażalenia skarżącego uchylono decyzję o odmowie wszczęcia postępowania. Jednak

dopiero w dniu 4 stycznia 2013 r. prokurator rejonowy C.-P. B. wszczął postępowanie o zaprzeczenie ojcostwa B.N. przed Sądem Rejonowym w C.-K.

17. Pozwanymi w sprawie byli B.N., W.N. oraz oboje dzieci, L. i B. Skarżący nie był uczestnikiem postępowania.

18. Ponieważ dzieci były małoletnie, konieczne było ustanowienie dla nich kuratora. W dwóch odrębnych postanowieniach wydanych na początku 2013 r. dla każdego z małoletnich pozwanych ustanowiono kuratora. Oba postanowienia zaskarżono zażaleniem. Sąd Okręgowy w C. uchylił te postanowienia w dniu 8 sierpnia 2013 r. (w odniesieniu do B.) oraz w dniu 15 maja 2014 r. (w odniesieniu do L.), a sprawa została przekazana do sądu pierwszej instancji.

19. W dniu 24 listopada 2014 r., po przeprowadzeniu ponownego badania, Sąd Rejonowy w C.-K. ustanowił kuratorów dla dzieci. Postanowienie uprawomocniło się dopiero w dniu 19 września 2019 r.

20. W rezultacie w okresie od 11 października 2013 r. do 30 września 2019 r. postępowanie główne zostało zawieszone do czasu ustanowienia kuratorów dla dzieci. W tym okresie sąd nie znalazł podstaw do podjęcia postępowania z urzędu, a żadna ze stron nie złożyła wniosku w tej sprawie.

21. W międzyczasie, w dniu 29 kwietnia 2013 r., próbując wpłynąć na przebieg postępowania, skarżący złożył wniosek o dopuszczenie go do udziału w postępowaniu jako strona trzecia (interwencja uboczna) w celu wsparcia powoda (tj. prokuratora). Odpis tego wniosku został doręczony pozostałym stronom dopiero po podjęciu postępowania, we wrześniu 2019 r. B.N. zgłosił sprzeciw wobec wniosku.

22. W dniu 21 lutego 2020 r. sąd uwzględnił sprzeciw wniesiony przez B.N. i odmówił skarżącemu udziału w postępowaniu jako stronie trzeciej, biorąc pod uwagę krajowe orzecznictwo (zob. paragraf 79 poniżej). Zażalenie skarżącego, w którym powołał się on na orzecznictwo tego Trybunału, zostało oddalone w dniu 19 maja 2020 r. Skład odwoławczy uznał, że chociaż stanowisko, iż potencjalny ojciec nie ma legitymacji procesowej, nie było bezsporne, pozostawało ono dominującym stanowiskiem w orzecznictwie krajowym i doktrynie. Skarżący nie miał możliwości wniesienia dalszego środka zaskarżenia.

23. Sąd uwzględnił wniosek prokuratora i nakazał przesłuchanie dzieci przez biegłego podczas rozprawy wyznaczonej na dzień 2 marca 2020 r. Pozwani W.N. i B.N. pojawili się na rozprawie bez dzieci, co uniemożliwiło jej przeprowadzenie. Ponadto wnioskowali oni o wyłączenie wyznaczonych biegłych z postępowania (wniosek ten został oddalony w dniu 5 marca 2020 r.).

24. Pozwani nie stawili się na kolejnej rozprawie, zaplanowanej na 5 października 2020 r., ani na dwóch kolejnych rozprawach, zaplanowanych na 21 lipca 2021 r. i 25 maja 2022 r.

25. W związku z tym sąd zapytał prokuratora, czy podtrzymuje wniosek o przesłuchanie dzieci w celu uzyskania dowodów. W piśmie z dnia 24 czerwca 2022 r. wniosek ten został wycofany.

26. Postanowieniem z dnia 6 lipca 2022 r. sąd zarządził przeprowadzenie badań DNA, ale B.N. nie stawiał się na wyznaczoną wizytę w celu ich wykonania.

27. Postanowieniem z dnia 22 września 2022 r. wyznaczono kolejny termin rozprawy. Ze względu na brak dowodu doręczenia wezwania pozwanym i świadkom sąd odroczył rozprawę do dnia 22 grudnia 2022 r. Jednakże ze względu na nieobecność sędziego sprawozdawcy rozprawa nie odbyła się.

28. W dniu 30 stycznia 2023 r. odbyło się posiedzenie, podczas którego strony przedstawiły swoje stanowiska w sprawie.

29. Kolejna rozprawa została wyznaczona na 27 lutego 2023 r., ale została odroczone po złożeniu wniosku o wyłączenie sędziego sprawozdawcy. Wniosek ten został oddalony w dniu 23 marca 2023 r.

30. W dniu 29 marca 2023 r. sąd oddalił wniosek o przekazanie sprawy do innego sądu.

31. Podczas rozprawy w dniu 30 marca 2023 r. zeznania złożył jeden świadek.

32. Podczas rozprawy w dniu 8 maja 2023 r. przesłuchano kolejnych świadków, a następnie sprawę odroczone do dnia 3 lipca 2023 r. W związku z faktem, że starsze dziecko, L., osiągnęło pełnoletność w maju 2023 r., doręczono mu zawiadomienie o postępowaniu i wezwano go do stawienia się osobiście na kolejnej rozprawie, która miała się odbyć w dniu 3 lipca 2023 r. W tym dniu stawili się tylko prokurator i kurator.

33. Postanowieniem z dnia 19 października 2023 r. sąd pominął dowody przedstawione przez pozwanych i wyznaczył termin rozprawy na dzień 25 stycznia 2024 r. Rozprawa nie odbyła się z powodu choroby sędziego prowadzącego sprawę. Kolejna rozprawa została wyznaczona na 27 stycznia 2025 r., ale jeden ze świadków został nieprawidłowo wezwany na tę rozprawę, w wyniku czego kolejne rozprawy zostały wyznaczone na 24 kwietnia 2025 r. i 8 maja 2025 r.

34. Postępowanie mające na celu zaprzeczenie ojcostwa B.N. nadal toczy się w pierwszej instancji.

III. USTALENIA DOTYCZĄCE KONTAKTU Z DZIEĆMI

35. Skarżący twierdził, że bezskutecznie próbował osiągnąć polubowne porozumienie z W.N. w sprawie kontaktów z dziećmi.

36. W dniu 26 stycznia 2011 r. skarżący zwrócił się do Sądu Rejonowego w L. o wydanie postanowienia dotyczącego kontaktów z dziećmi.

37. W dniu 6 kwietnia 2011 r. Sąd Okręgowy w Cz. wyłączył sędziów Sądu Rejonowego w L. od rozpoznania sprawy i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w Z.

38. W dniu 8 września 2011 r. Sąd Rejonowy w Z. oddalił wniosek skarżącego o ustalenie kontaktów. Skarżący wniósł zażalenie.

39. W dniu 20 kwietnia 2012 r. Sąd Okręgowy w C. uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania, stwierdzając, że sąd pierwszej instancji nie rozpoznał sprawy co do istoty.

40. W dniu 12 lipca 2012 r. skarżący złożył wniosek o wydanie postanowienia zabezpieczającego zezwalającego mu na jednorazowy kontakt z dziećmi, który to wniosek sąd uwzględnił w dniu 8 października 2012 r.

41. W dniu 7 lipca 2013 r. skarżący złożył wniosek o wydanie kolejnego postanowienia zabezpieczającego, tym razem dotyczącego regularnych kontaktów z dziećmi, które miałyby miejsce raz w miesiącu. Postanowieniem z dnia 9 października 2013 r. sąd oddalił jego wniosek. Zażalenie skarżącego na to postanowienie zostało oddalone przez Sąd Okręgowy w C. w dniu 30 grudnia 2013 r.

42. W dniu 6 października 2014 r. skarżący ponownie złożył wniosek o wydanie postanowienia zabezpieczającego, umożliwiającego mu regularne, comiesięczne kontakty z dziećmi. Postanowieniem z dnia 13 listopada 2014 r. jego wniosek został częściowo uwzględniony. W dniu 30 grudnia 2014 r. W.N. złożyła zażalenie na powyższe postanowienie tymczasowe, ale Sąd Okręgowy w C. oddalił je w dniu 22 czerwca 2015 r.

43. Ostatecznie, w postanowieniu co do istoty sprawy z dnia 31 grudnia 2014 r. („ostateczne postanowienie dotyczące kontaktów”), sąd ustalił zasady kontaktów między skarżącym a dziećmi. Kontakt miał odbywać się w każdy drugi piątek miesiąca w godzinach od 17:00 do 18:00 w obecności wyznaczonego przez sąd kuratora, bez udziału W.N. i B.N. Zażalenia zarówno W.N., jak i B.N. zostały oddalone przez Sąd Okręgowy w C. w dniu 3 marca 2016 r.

44. Wydaje się, że W.N. podjęła próby wznowienia postępowania odwoławczego, ale Sąd Okręgowy w C. oddalił jej wniosek w tej sprawie w dniu 20 lipca 2016 r.

45. W.N. i B.N. odmawiają wykonania ostatecznego postanowienia dotyczącego kontaktów, a skarżący nie ma kontaktu z dziećmi.

IV. PRÓBY WYKONANIA POSTANOWIENIA DOTYCZĄCEGO KONTAKTÓW

A. Postępowanie w sprawie nałożenia kary pieniężnej, która będzie musiała zostać zapłacona w razie przyszłych naruszeń ostatecznego postanowienia dotyczącego kontaktów

46. W dniu 31 maja 2017 r. skarżący zwrócił się z wnioskiem o *zagrożenie* W.N. i B.N. *nakazaniem zapłaty* („uczestnicy”) oznaczonej sumy pieniężnej za nieprzestrzeganie ostatecznego postanowienia dotyczącego kontaktów (zob. paragraf 86 poniżej).

47. W dniu 8 czerwca 2017 r. Sąd Rejonowy w C.-K. nakazał doręczenie odpisu tego wniosku uczestnikom, którzy mieli obowiązek udzielić odpowiedzi w ciągu trzech tygodni. B.N. odebrał go 17 lipca 2017 r., natomiast W.N. nie odebrała przesyłki.

48. W dniu 2 sierpnia 2017 r. uczestnicy zwrócili się z wnioskiem o przedłużenie terminu na udzielenie odpowiedzi, zwolnienie z opłat sądowych oraz ustanowienie pełnomocników z urzędu.

49. W dniu 22 sierpnia 2017 r. sąd odrzucił wniosek uczestników o przedłużenie terminu i nakazał im przedłożenie oświadczeń majątkowych w celu rozpatrzenia pozostałych wniosków.

50. W dniu 21 września 2017 r. uczestnicy złożyli oświadczenia bez podpisania ich, co spowodowało konieczność wydania przez sąd zawiadomienia dającego im możliwość usunięcia tego braku. W dniu 28 listopada 2017 r., po dokonaniu sprostowania, sąd oddalił wnioski uczestników postępowania zarówno o zwolnienie z opłat sądowych, jak i o ustanowienie pełnomocników z urzędu. Termin rozprawy wyznaczono na 26 lutego 2018 r.

51. Uczestnicy wnieśli zażalenia od postanowienia w sprawie oddalenia ich wniosków, ale nie spełnili wszystkich wymogów formalnych. Mieli oni możliwość usunięcia braków, ale ponieważ tego nie zrobili, ich zażalenia zostały ostatecznie oddalone z przyczyn formalnych w dniu 26 lutego 2018 r.

52. Podczas rozprawy mającej miejsce tego samego dnia skarżący został wysłuchany przez sąd. Uczestnicy nie stawili się. Kolejna rozprawa została wyznaczona na 14 maja 2018 r.

53. W dniu 26 lutego 2018 r. sąd otrzymał formalnie zgodne z przepisami zażalenia na postanowienia z dnia 28 listopada 2017 r. (zob. paragraf 50 powyżej) wniesione przez uczestników. W rezultacie w dniu 26 kwietnia 2018 r. uchylono postanowienie z dnia 26 lutego 2018 r. oddalające zażalenia ze względów formalnych. Zażalenia uczestników na postanowienie z dnia 28 listopada 2017 r. zostały ostatecznie oddalone przez Sąd Okręgowy w C. w dniu 18 lipca 2018 r.

54. W dniu 26 kwietnia 2018 r. do sprawy przydzielono nowego sędziego referenta.

55. Uczestnicy nie stawili się na rozprawie, która odbyła się w dniu 15 maja 2018 r. Kolejne rozprawy zaplanowano na 21 czerwca 2018 r. i 23 lipca 2018 r., ale uczestnicy ponownie nie stawili się, co skłoniło sąd do odstąpienia od przeprowadzenia dowodów z ich zeznań.

56. W dniu 23 lipca 2018 r., mając na celu wykonanie ostatecznego postanowienia dotyczącego kontaktów, sąd wydał postanowienie co do istoty sprawy, nakładając na każdego uczestnika karę pieniężną w wysokości 1000 złotych polskich (około 250 euro), płatną w przypadku każdego przyszłego naruszenia obowiązków wynikających z przedmiotowego postanowienia.

57. W dniu 10 października 2018 r. uczestnicy wnieśli apelacje na postanowienie co do istoty sprawy. Jednakże, ponieważ apelacje zawierały liczne braki formalne, sąd zażądał usunięcia braków.

58. Uczestnicy nadal składali nowe, wadliwe pod względem formalnym wnioski, a następnie zażalenia od niekorzystnych dodatkowych postanowień dotyczących tych wniosków. W rezultacie postanowienie uprawomocniło się dopiero 14 kwietnia 2021 r., kiedy Sąd Okręgowy w C. oddalił zażalenie na postanowienie z dnia 23 lipca 2018 r. w sprawie nałożenia kar pieniężnych na uczestników.

B. Postępowanie w sprawie wykonania kar pieniężnych wynikających z naruszenia ostatecznego postanowienia dotyczącego kontaktów

59. W związku z uprawomocnieniem się postanowienia z dnia 23 lipca 2018 r. (zob. paragraf 58 powyżej) skarżący wystąpił o wydanie postanowienia nakazującego wykonanie kar pieniężnych nałożonych na uczestników (zob. paragraf 87 poniżej). Sąd zarządził doręczenie odpisu tego wniosku uczestnikom w dniu 30 lipca 2021 r.

60. W ramach przedmiotowego postępowania uczestnicy ponownie złożyli wnioski, które nie spełniały obowiązujących wymogów formalnych (w tym wnioski o zwolnienie z opłat sądowych, ustanowienie pełnomocników z urzędu oraz wyłączenie sędziów), co spowodowało konieczność zwrócenia się przez sąd o usunięcie braków i dalsze przedłużenie postępowania.

61. Uczestnicy nie stawili się na pierwszej rozprawie, zaplanowanej na 14 listopada 2022 r., a kolejna rozprawa została wyznaczona na 6 marca 2023 r. W związku z szeregiem wniosków o wyłączenie sędziów ani ta rozprawa, ani kolejna, zaplanowana na 12 czerwca 2023 r., nie odbyły się. Kolejne rozprawy zaplanowano na 25 września i 14 grudnia 2023 r., ale nie jest jasne, czy się odbyły. Z powodu choroby sędziego prowadzącego sprawę kolejna rozprawa odbyła się dopiero w dniu 16 stycznia 2025 r.

62. Na mocy orzeczeń wydanych w pierwszej instancji w dniach 23 maja 2023 r. i 31 stycznia 2025 r. postępowanie zostało umorzone w odniesieniu

do obojga dzieci, ponieważ osiągnęły one pełnoletność. Wydaje się, że skarżący wniósł odwołanie, a postępowanie odwoławcze jest nadal w toku.

C. Skarga na podstawie ustawy z 2004 r. dotycząca przewlekłości postępowania w sprawie ustalenia kary pieniężnej

63. W dniu 7 kwietnia 2020 r. skarżący złożył skargę dotyczącą przewlekłości postępowania w sprawie o nałożenie kary pieniężnej, zgodnie z ustawą z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki („skarga na podstawie ustawy z 2004 r.”; zob. paragraf 88 poniżej).

64. Prezes sądu, który rozpoznawał sprawę, miał możliwość udzielenia odpowiedzi. Stwierdził, że prowadzenie przedmiotowego postępowania było szczególnie trudne, ponieważ zarówno sam B.N., jak i pełnomocnik W.N. starali się jak najbardziej przedłużyć postępowanie, podejmując działania, które uznał za „nieetyczne, ale nie sprzeczne z prawem”. Stwierdził, że sądu nie można winić za takie działania uczestników postępowania.

65. W postanowieniu z dnia 10 czerwca 2020 r. Sąd Okręgowy w C. odniósł się do krajowego orzecznictwa, zgodnie z którym nie można winić sądu orzekającego za utrudnianie postępowania przez strony, jeżeli ten podjął „skuteczne działania dyscyplinarne i naprawcze”. Sąd uznał, że takie działania zostały podjęte i odniósł się do jednej odmowy przedłużenia terminu, wydanej w 2017 r. (zob. paragraf 49 powyżej). W związku z powyższym, nie stwierdziwszy żadnego „nadmiernego (rażącego) opóźnienia w postępowaniu sądowym” w rozpoznawanej sprawie, sąd oddalił skargę skarżącego.

WŁAŚCIWE RAMY PRAWNE I PRAKTYKA

I. PRZEPISY KONSTYTUCJI

66. Właściwe przepisy Konstytucji stanowią, w istotnym zakresie, co następuje:

Artykuł 31 ust. 3

„Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw”.

WYROK W SPRAWIE A.W. PRZECIWKO POLSCE

Artykuł 45 ust. 1

„Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd”.

Artykuł 47

„Każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym”.

Artykuł 48

„1. Rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem. Wychowanie to powinno uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, a także wolność jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania.

2. Ograniczenie lub pozbawienie praw rodzicielskich może nastąpić tylko w przypadkach określonych w ustawie i tylko na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu”.

Artykuł 72 ust. 1

„Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka. [...]”

Artykuł 77 ust. 2

„Ustawa nie może nikomu zamykać drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności lub praw”.

II. OJCOSTWO

A. Odpowiednie przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z dnia 25 lutego 1964 r. („KRO”)

1. *Domniemanie prawne ojcostwa dziecka urodzonego w trakcie trwania małżeństwa*

67. Artykuł 62 KRO stanowi:

„§ 1. Jeżeli dziecko urodziło się w czasie trwania małżeństwa albo przed upływem trzystu dni od jego ustania lub unieważnienia, domniemywa się, że pochodzi ono od męża matki. [...]”

§ 3. Domniemanie powyższe mogą być obalone tylko na skutek powództwa o zaprzeczenie ojcostwa”.

2. *Obalenie domniemanie ojcostwa*

68. Artykuł 67 KRO stanowi, że zaprzeczenie ojcostwa następuje przez wykazanie, że mąż matki nie jest ojcem dziecka.

69. Co do zasady, tylko (i) mąż (art. 63–65), (ii) matka (art. 69) oraz, po osiągnięciu pełnoletności, (iii) dziecko (art. 70) mogą wytoczyć powództwo o zaprzeczenie ojcostwa.

70. Jeżeli jednak wymaga tego dobro dziecka lub ochrona interesu społecznego, zgodnie z art. 86 KRO powództwo o zaprzeczenie ojcostwa może wytoczyć także prokurator.

3. Ustalenie ojcostwa

71. Artykuł 72 § 1 KRO stanowi:

„Jeżeli nie zachodzi domniemanie, że ojcem dziecka jest mąż jego matki, albo gdy domniemanie takie zostało obalone, ustalenie ojcostwa może nastąpić albo przez uznanie ojcostwa albo na mocy orzeczenia sądu”.

72. Zgodnie z art. 73 oświadczenie o uznaniu (potwierdzeniu) ojcostwa dziecka składa się co do zasady przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego właściwego dla miejsca zamieszkania.

73. Artykuł 76 § 1 stanowi, że uznanie (potwierdzenie) ojcostwa nie może nastąpić po osiągnięciu przez dziecko pełnoletności.

74. Artykuł 77 § 1 stanowi:

„Oświadczenie konieczne do uznania ojcostwa może złożyć osoba, która ukończyła szesnaście lat i nie istnieją podstawy do jej całkowitego ubezwłasnowolnienia”.

75. W odniesieniu do sądowego ustalenia ojcostwa art. 84 i 85 w odpowiedniej części stanowią, co następuje:

Artykuł 84

„1. Sądowego ustalenia ojcostwa mogą żądać dziecko, jego matka oraz domniemany ojciec dziecka.

2. Matka ani domniemany ojciec nie mogą wytoczyć powództwa o ustalenie ojcostwa po osiągnięciu przez dziecko pełnoletności. Jeżeli dziecko zmarło przed osiągnięciem pełnoletności, matka oraz domniemany ojciec mogą wytoczyć powództwo o ustalenie ojcostwa do dnia, w którym dziecko osiągnęłoby pełnoletność.

3. Dziecko albo matka wytacza powództwo o ustalenie ojcostwa przeciwko domniemanemu ojcu, a gdy ten nie żyje – przeciwko kuratorowi ustanowionemu przez sąd opiekuńczy.

4. Domniemany ojciec dziecka wytacza powództwo o ustalenie ojcostwa przeciwko dziecku i matce. Jeżeli matka dziecka nie żyje, powództwo wytacza się przeciwko dziecku, a jeżeli dziecko nie żyje – przeciwko kuratorowi ustanowionemu przez sąd opiekuńczy.

[...]”

Artykuł 85

„1. Domniemywa się, że ojcem dziecka jest ten, kto obcował z matką dziecka nie dawniej niż w trzechsetnym, a nie później niż w sto osiemdziesiątym pierwszym dniu przed urodzeniem się dziecka [...]”.

76. Jeżeli wymaga tego dobro dziecka lub ochrona interesu społecznego, zgodnie z art. 86 KRO powództwo o ustalenie ojcostwa może wytoczyć także prokurator.

77. Artykuł 99 KRO stanowi, że jeśli żadne z rodziców nie może reprezentować dziecka w postępowaniu sądowym, sąd rodzinny musi ustanowić kuratora, który będzie reprezentował dziecko.

B. Interwencja uboczna

1. Przepisy ustawowe

78. Artykuł 76 Kodeksu postępowania cywilnego z dnia 17 listopada 1964 r. („KPC”), regulujący kwestię interwencji ubocznej, stanowi:

„Kto ma interes prawny w tym, aby sprawa została rozstrzygnięta na korzyść jednej ze stron, może w każdym stanie sprawy aż do zamknięcia rozprawy w drugiej instancji przystąpić do tej strony (interwencja uboczna)”.

2. Orzecznictwo krajowe dotyczące postępowań o zaprzeczenie ojcostwa

79. Nie ma żadnych szczególnych przepisów dotyczących możliwości interwencji potencjalnego ojca w postępowaniu mającym na celu zaprzeczenie domniemanego ojcostwa w stosunku do męża matki. W związku z tym kwestia ta została rozstrzygnięta w orzecznictwie. W 1956 r. Sąd Najwyższy orzekł (w sprawie o sygn. akt IV CR 1039/55, wyrok z dnia 4 czerwca 1956 r.), co następuje:

„[Obowiązujące] przepisy [...] wyraźnie określają osoby mające czynną lub bierną legitymację procesową w sprawach dotyczących zaprzeczenia ojcostwa. Osoby te są bezpośrednio zainteresowane prawidłowym ustaleniem składu rodziny. Inne osoby (z wyjątkiem prokuratora) nie mogą uczestniczyć w takich sprawach, co wynika z ideologicznego założenia, że w sprawach o tak wielkiej wadze, jak ustalenie statusu dziecka, mogą uczestniczyć wyłącznie osoby bezpośrednio zainteresowane, co wyklucza możliwość zakłócenia spokoju rodziny przez osoby trzecie. Interwencja takich osób jest z natury niedopuszczalna w jakiegokolwiek formie, w tym w charakterze interwenientów ubocznych. W szczególności mężczyzna, który twierdzi, że jest ojcem dziecka, i chce je uznać, nie może przystąpić do sprawy w charakterze interwenienta ubocznego po stronie powoda. Dopóki powództwo o zaprzeczenie ojcostwa nie zostanie ostatecznie uwzględnione, mężczyzna ten nie może uznać dziecka, nie można też ustalić jego ojcostwa, a zatem w świetle prawa jest on dla dziecka całkowicie obcą osobą. Podobnie mężczyzna, który twierdzi, że nie jest ojcem dziecka, i chce uniknąć możliwości wszczęcia postępowania w celu ustalenia jego ojcostwa, nie może być interwenientem ubocznym po stronie pozwanego”.

80. Ogólnie rzecz biorąc, stanowisko, zgodnie z którym interwencja uboczna jest co do zasady niedopuszczalna w postępowaniach dotyczących zaprzeczenia ojcostwa, wydaje się być akceptowane w niektórych innych orzeczeniach Sądu Najwyższego (na przykład w orzeczeniach z dnia 30 października 1956 r., sygn. akt 3 CR 741/56, oraz z dnia 30 kwietnia 1963 r., sygn. akt 4 CR 307/62), natomiast w innych orzeczeniach przedmiotową kwestię co najmniej pozostawiono otwartą (np. w orzeczeniu z dnia 26 listopada 1956 r., sygn. akt I CR 423/56).

81. Wydaje się, że w orzeczeniu z dnia 11 października 1967 r. (sygn. akt II CZ 107/67) Sąd Najwyższy uznał, że dopuszczalna jest interwencja strony trzeciej, którą był mężczyzna pozostający w intymnych stosunkach z matką dziecka w trakcie trwania jej małżeństwa.

82. Wszystkie wyżej wymienione orzeczenia dotyczące postępowania w sprawie zaprzeczenia ojcostwa zostały wydane w okresie, w którym art. 84 KRO całkowicie uniemożliwiał potencjalnemu ojcu wszczęcie postępowania w celu ustalenia ojcostwa, w tym w sytuacjach, gdy domniemanie ojcostwa męża matki dziecka zostało już obalone. Prawo potencjalnego ojca do wystąpienia o sądowe ustalenie ojcostwa zostało wprowadzone dopiero po zmianie art. 84 KRO w 2004 r. (zob. paragraf 75 powyżej). Ta zmiana ustawodawcza wynikała z wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie o sygn. akt K 18/02 z dnia 28 kwietnia 2003 r. (zob. *Różański przeciwko Polsce*, nr 55339/00, §§ 47–52, 18 maja 2006 r.). W wyroku tym Trybunał Konstytucyjny uznał, że niemożność wszczęcia postępowania w celu ustalenia ojcostwa przez domniemanego (potencjalnego) ojca jest niezgodna z Konstytucją, ale sformułował również bardziej ogólne uwagi dotyczące prawa dostępu do sądu w sprawach dotyczących stanu cywilnego. W szczególności stwierdził, że prawidłowe ustalenie stanu cywilnego ma zasadnicze znaczenie dla ochrony zarówno interesów majątkowych, jak i niemajątkowych dziecka oraz prawa ojca do ochrony życia rodzinnego, gwarantowanego w art. 47 Konstytucji. Trybunał Konstytucyjny stwierdził ponadto, że art. 45 Konstytucji obejmuje prawo do wszczęcia postępowania w sprawie ustalenia praw stanu cywilnego, a prawa stanu cywilnego związane z ustaleniem pochodzenia dziecka mają bezpośredni wpływ na interesy prawne nie tylko dziecka, lecz także rodziców. Wyrok spowodował zmianę art. 84 KRO, rozszerzając prawo do wszczęcia postępowania o ustalenie ojcostwa na domniemanego (potencjalnego) ojca (aktualne brzmienie znajduje się w paragrafie 75 powyżej).

III. USTALENIA DOTYCZĄCE KONTAKTU Z DZIECKIEM

83. KPC zawiera przepisy dotyczące wykonania orzeczeń sądowych regulujących kontakty z dziećmi (art. 598¹⁵–598²¹).

84. Przepisy te stanowią, że postanowienie sądu dotyczące ustaleń w sprawie kontaktów podlega wykonaniu i stanowi podstawę do wystąpienia do sądu o nałożenie kary pieniężnej w określonej wysokości (oznaczona suma pieniężna) na stronę odmawiającą przestrzegania tych ustaleń za każde naruszenie obowiązku, która to kara ma zostać wypłacona osobie, której przyznano prawo do kontaktów.

85. Postępowanie w tej sprawie podzielone jest na dwa odrębne etapy.

86. Po pierwsze, zgodnie z art. 598¹⁵ § 1 KPC, zainteresowana strona, której prawa do kontaktów z dzieckiem zostały uregulowane postanowieniem sądu, zwraca się do sądu o zagrożenie osobie nieprzestrzegającej

postanowienia nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej (wniosek o zagrożenie nakazaniem zapłaty na rzecz osoby uprawnionej do kontaktu z dzieckiem oznaczonej sumy pieniężnej), biorąc pod uwagę jej sytuację finansową. Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie (art. 598¹⁵ § 3 KPC).

87. Następnie, zgodnie z art. 598¹⁶ § 1 KPC, jeżeli osoba, której sąd zagroził nakazaniem zapłaty, nie wypełniła lub niewłaściwie wypełniła swoje obowiązki, sąd nakazuje zapłatę należnej kary, ustalając jej wysokość stosownie do liczby naruszeń. Na takie postanowienie sądu także przysługuje zażalenie (art. 598¹⁶ § 3 KPC).

IV. SKARGA NA PODSTAWIE USTAWY Z 2004 R.

88. Zgodnie z art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki („ustawa z 2004 r.”) prawo do wniesienia skargi w postępowaniu cywilnym przysługuje następującym osobom: stronie, interwenientowi ubocznemu oraz uczestnikowi postępowania.

V. NADUŻYCIE PRAWA PROCESOWEGO

89. W dniu 7 listopada 2019 r. weszła w życie ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, wprowadzająca do Kodeksu postępowania cywilnego pojęcie nadużycia prawa procesowego poprzez następujące przepisy:

Artykuł 4¹

„Z uprawnienia przewidzianego w przepisach postępowania stronom i uczestnikom postępowania nie wolno czynić użytku niezgodnego z celem, dla którego je ustanowiono (nadużycie prawa procesowego)”.

Artykuł 226²

„§ 1. Ilekroć zachowanie strony w świetle okoliczności sprawy wskazuje na nadużycie przez nią prawa procesowego, sąd poucza ją o możliwości zastosowania wobec niej środków, o których mowa w § 2.

§ 2. W przypadku gdy sąd stwierdzi nadużycie przez stronę prawa procesowego, może w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie:

- 1) stronę nadużywającą skazać na grzywnę;
- 2) niezależnie od wyniku sprawy, odpowiednio do spowodowanej tym nadużyciem prawa procesowego zwłoki w jej rozpoznaniu, włożyć na stronę nadużywającą obowiązek zwrotu kosztów w części większej, niż wskazywałby wynik sprawy, a nawet zwrotu kosztów w całości;

3) na wniosek strony przeciwnej:

a) przyznać od strony nadużywającej koszty procesu podwyższone odpowiednio do spowodowanego tym nadużyciem zwiększenia nakładu pracy strony przeciwnej na prowadzenie sprawy, nie więcej jednak niż dwukrotnie,

b) podwyższyć stopę odsetek zasądzonych od strony, której nadużycie spowodowało zwłokę w rozpoznaniu sprawy, za czas odpowiadający tej zwłoce, z tym, że stopa może zostać podwyższona nie więcej niż dwukrotnie; przepisów o maksymalnej dopuszczalnej wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie nie stosuje się”.

PRAWO

I. WNIOSEK RZĄDU O SKREŚLENIE SKARGI Z LISTY SPRAW NA PODSTAWIE ART. 37 UST. 1 KONWENCJI

90. W dniu 28 lutego 2024 r. Trybunał otrzymał jednostronną deklarację rządu, w której zwrócono się do niego o skreślenie skargi z listy spraw zgodnie z art. 37 ust. 1 Konwencji.

91. Skarżący nie zgodził się z treścią deklaracji jednostronnej.

92. Trybunał uważa, że w pewnych okolicznościach właściwe może być skreślenie skargi lub jej części na podstawie art. 37 ust. 1 Konwencji w oparciu o jednostronną deklarację pozwanego rządu, nawet jeśli skarżący wyraża wolę kontynuowania rozpatrywania sprawy. To, czy jest to właściwe w danej sprawie, zależy od tego, czy deklaracja jednostronna stanowi wystarczającą podstawę do stwierdzenia, że poszanowanie praw człowieka w rozumieniu Konwencji nie wymaga od Trybunału dalszego rozpatrywania sprawy (art. 37 ust. 1 *in fine*; zob. m.in. *Tahsin Acar przeciwko Turcji* (zagadnienie wstępne) [WI], nr 26307/95, § 75, ETPC 2003-VI). Istotnymi czynnikami w tym względzie są: charakter podniesionych zarzutów skargi, to, czy podniesione kwestie są porównywalne z kwestiami rozstrzygniętymi już przez Trybunał w poprzednich sprawach, charakter i zakres wszelkich środków podjętych przez pozwaną rząd w kontekście wykonania wyroków wydanych przez Trybunał w takich poprzednich sprawach oraz wpływ tych środków na rozpatrywaną sprawę (*ibid.*, § 76).

93. W przedmiotowej skardze poruszono poważne kwestie, które nie zostały jeszcze rozstrzygnięte przez Trybunał w poprzednich sprawach, w szczególności w odniesieniu do dostępu potencjalnego ojca do postępowania o zaprzeczenie ojcostwa w stosunku do męża matki. Z tego względu Trybunał uznaje, że deklaracja jednostronna przedstawiona przez rząd nie stanowi wystarczającej podstawy do stwierdzenia, iż poszanowanie praw człowieka w rozumieniu Konwencji nie wymaga od Trybunału dalszego rozpatrywania sprawy (art. 37 ust. 1 *in fine*).

94. W związku z powyższym Trybunał oddala wniosek rządu o skreślenie skargi z listy spraw i będzie odpowiednio kontynuować rozpatrywanie jej dopuszczalności i przedmiotu sprawy.

II. ZARZUCANE NARUSZENIE ART. 8 KONWENCJI

95. Powołując się na art. 6 i 8 Konwencji, skarżący zarzucał władzom krajowym naruszenie jego prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego poprzez nieudzielenie mu skutecznego dostępu do sądu, który mógłby w szybki sposób rozstrzygnąć sprawy dotyczące jego ojcostwa wobec dzieci i kontaktów z nimi.

96. Trybunał, na którym spoczywa obowiązek ustalenia kwalifikacji prawnej faktów sprawy, uznaje za właściwe zbadanie tych zarzutów skargi na podstawie art. 8 Konwencji (zob. *Radomilja i Inni przeciwko Chorwacji* [WI], nr 37685/10 i 22768/12, § 114, 20 marca 2018 r.), który brzmi następująco:

„1. Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji.

2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa, z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób”.

A. Dopuszczalność

97. Dopuszczalność skargi była poza przedmiotem sporu między stronami.

98. W odniesieniu zarówno do postępowania o zaprzeczenie ojcostwa, jak i postępowania o ustalenie ojcostwa Trybunał wielokrotnie orzekał, że postępowania takie wchodzą w zakres art. 8, który obejmuje istotne aspekty tożsamości osobistej (zob. *Kautzor przeciwko Niemcom*, nr 23338/09, § 63, 22 marca 2012 r., i przytoczone tam orzecznictwo). W odniesieniu do postępowań dotyczących kontaktów z dzieckiem Trybunał zauważa, że art. 8 może chronić życie rodzinne niezależnie od braku prawnie ustanowionej relacji rodzic – dziecko (zob. *Shavdarov przeciwko Bułgarii*, nr 3465/03, § 40, 21 grudnia 2010 r.).

99. W konsekwencji Trybunał uznaje, że niniejsza skarga nie jest w sposób oczywisty nieuzasadniona ani niedopuszczalna z jakichkolwiek innych powodów wymienionych w art. 35 Konwencji. Tym samym należy uznać ją za dopuszczalną.

B. Przedmiot skargi

1. Stanowiska stron

100. Skarżący twierdził, że jego prawo do poszanowania życia rodzinnego zostało naruszone ze względu na samą konstrukcję procedury krajowej, która

(i) uniemożliwiła mu wszczęcie postępowania o zaprzeczenie ojcostwa w odniesieniu do męża matki i uzależniała wszczęcie takiego postępowania od działań prokuratora; (ii) uniemożliwiła mu udział w postępowaniu o zaprzeczenie ojcostwa; (iii) przewidywała, że nawet gdyby udało mu się zaprzeczyć ojcostwo w odniesieniu do męża matki, ustalenie jego ojcostwa nie nastąpiłoby automatycznie i wciąż musiałby wszcząć nowe postępowanie w tej sprawie. Dodał, że ze względu na fakt, iż nie można było wszcząć postępowania o ustalenie ojcostwa w odniesieniu do dorosłego dziecka, długość istotnego postępowania krajowego skutecznie pozbawiła go możliwości uznania jego ojcostwa wobec dzieci.

101. Ponadto skarżący zarzucał, że jego prawa wynikające z art. 8 zostały również naruszone w zakresie kontaktów z dziećmi. W tym kontekście odniósł się do długości postępowania dotyczącego kontaktów z dziećmi oraz niemożności wykonania prawomocnego orzeczenia sądu przyznającego mu prawo do kontaktów z dziećmi.

102. W odniesieniu do ram prawnych regulujących krajową procedurę ustalenia ojcostwa skarżącego wobec dzieci, a w szczególności niemożności dostępu skarżącego do postępowania o zaprzeczenie ojcostwa w stosunku do męża matki, B.N., rząd powołał się na krajowe orzecznictwo i doktrynę, twierdząc, że przedmiotowe postępowanie zostało przeprowadzone zgodnie z prawem.

103. W odniesieniu do długości postępowania w przedmiotowej sprawie rząd twierdził, że sądy krajowe podjęły wszelkie uzasadnione kroki w celu zapewnienia sprawnego rozpatrzenia istotnych spraw, ale W.N. i B.N., którzy przedłużali postępowanie na każdym etapie, w oczywisty sposób im to utrudniali. Rząd twierdził, że trudno było uznać inaczej, biorąc pod uwagę, że W.N. była z zawodu sędzią, a wiele z jej pism procesowych zawierało oczywiste błędy, takie jak brak podpisu.

2. Ocena Trybunału

104. Trybunał zauważa na wstępie, że skarga dotyczy dwóch odrębnych rodzajów postępowań: (a) mającego na celu zaprzeczenie ojcostwa B.N. (zob. paragrafy 15–34 powyżej – wynik tego postępowania stanowi warunek wstępny umożliwiający następnie skarżącemu wszczęcie postępowania w celu ustalenia ojcostwa dzieci) oraz (b) w sprawie ustaleń dotyczących kontaktów skarżącego z dziećmi, w tym zarówno poczynienia ustaleń (zob. paragrafy 35–45 powyżej), jak i ich egzekwowania (zob. paragrafy 46–65 powyżej). W tym kontekście Trybunał uznaje za właściwe zbadanie niniejszej skargi z punktu widzenia pozytywnych obowiązków państwa wynikających z art. 8 Konwencji w odniesieniu do (i) niemożności uczestniczenia skarżącego w postępowaniu o zaprzeczenie ojcostwa w odniesieniu do męża matki; (ii) łącznego czasu trwania tego postępowania oraz niemożności złożenia przez skarżącego skargi w tej sprawie; (iii) wpływu, jaki długość tych postępowań miała na jego prawo do późniejszego

ustalenia ojcostwa (zob. *Koychev przeciwko Bułgarii*, nr 32495/15, § 55, 13 października 2020 r., oraz *Vagdalt przeciwko Węgrom*, nr 9525/19, § 50, 7 marca 2024 r.); oraz (iv) trudności, jakie napotkał w uzyskaniu postanowienia dotyczącego kontaktów z dziećmi i w wykonaniu tego postanowienia oraz długości postępowania w tej sprawie (zob. *P.K. przeciwko Polsce*, nr 43123/10, §§ 81–86, 10 czerwca 2014 r., oraz *Ribić przeciwko Chorwacji*, nr 27148/12, §§ 92–94, 2 kwietnia 2015 r.).

105. Trybunał rozpatrzy, czy odpowiednie pozytywne obowiązki zostały wypełnione, po pierwsze w odniesieniu do możliwości skarżącego podważenia ojcostwa w odniesieniu do B.N. i ustalenia własnego ojcostwa wobec dzieci, a po drugie w odniesieniu do jego kontaktów z dziećmi. W obu sprawach Trybunał będzie się kierował zasadą, że w sprawach dotyczących relacji danej osoby z jej dzieckiem istnieje obowiązek zachowania wyjątkowej staranności ze względu na ryzyko, że upływ czasu może doprowadzić do faktycznego rozstrzygnięcia sprawy (zob. *Süß przeciwko Niemcom*, nr 40324/98, § 100, 10 listopada 2005 r.).

(a) Ojcostwo

106. Trybunał uważa, że nie jest jego rolą rozstrzyganie *in abstracto* o zgodności wyborów polskiego ustawodawcy z art. 8 Konwencji oraz orzekanie, czy i na jakich warunkach osoba twierdząca, że jest biologicznym ojcem dziecka, może zostać upoważniona do podważenia prawnego domniemania ojcostwa męża. Musi on ustalić, czy w niniejszej sprawie osiągnięto właściwą równowagę między konkurującymi interesami oraz czy proces decyzyjny jako całość był rzetelny i zapewnił skarżącemu wymaganą ochronę jego interesów gwarantowaną przez art. 8 (zob. *Vagdalt*, op. cit., § 51).

107. Trybunał zauważa na wstępie, że prawo polskie nie pozwalało mężczyźnie twierdzącemu, że jest biologicznym ojcem dziecka, na wszczęcie postępowania o zaprzeczenie ojcostwa przeciwko mężczyźnie którego ojcostwo zostało już ustalone na podstawie domniemania prawnego lub uznania. Postępowanie takie może wszcząć prokurator, jeżeli wymaga tego dobro dziecka lub ochrona interesu społecznego (zob. paragraf 70 powyżej). Tym samym władze krajowe miały swobodę decyzyjną, żeby zadbać o dobro dziecka i wyważyć interesy zarówno dziecka, jak i potencjalnego biologicznego ojca. Trybunał zauważa, że już wcześniej orzekł, iż takie uprawnienia dyskrecyjne w zakresie ustalania ojcostwa, przewidziane w polskim Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, nie są same w sobie niezgodne z gwarancjami zawartymi w art. 8 (zob. *Różański przeciwko Polsce*, nr 55339/00, § 75, 18 maja 2006 r.). Trybunał stwierdził również, że jeżeli organy krajowe przeprowadzą dokładną analizę interesów zainteresowanych stron – przywiązując szczególną wagę do interesów dziecka, nie pomijając jednak interesów potencjalnego ojca – w ramach postępowania zapewniającego wystarczające gwarancje proceduralne dla tego ostatniego,

nie dostrzeże żadnych problemów w świetle art. 8 (zob. *Krisztián Barnabás Tóth przeciwko Węgrom*, nr 48494/06, § 37, 12 lutego 2013 r., oraz, przykładowo, *Słoń przeciwko Polsce* (dec.) [Komitet], nr 22963/16, §§ 33–38, 15 września 2020 r.). W niniejszej sprawie skarżący zwrócił się do prokuratora o wszczęcie postępowania mającego na celu zaprzeczenie ojcostwa B.N. Chociaż prokurator początkowo odmówił wszczęcia postępowania, postanowienie to zostało uchylone w wyniku kontroli przeprowadzonej przez prokuratora wyższego rzędu po złożeniu zażalenia przez skarżącego (zob. paragraf 16 powyżej).

108. Dlatego też Trybunał uważa, że główna kwestia w tej części skargi nie dotyczy faktu, że skarżący musiał zwrócić się do prokuratora o wszczęcie postępowania o zaprzeczenie ojcostwa w jego imieniu, ale (i) odmowy umożliwienia skarżącemu dostępu do tego postępowania w jakikolwiek sposób oraz (ii) sposobu, w jaki prowadzono postępowanie wszczęte na wniosek skarżącego (w szczególności w odniesieniu do jego czasu trwania).

109. W związku z tym niniejsza sprawa różni się od poprzedniego orzecznictwa Trybunału dotyczącego Polski, odnoszącego się do prób podważenia przez potencjalnego ojca ojcostwa innego mężczyzny wobec dziecka i ustalenia własnego ojcostwa wobec tego dziecka, w zakresie, w jakim właściwy organ krajowy zgodził się co do zasady ze skarżącym, że rzeczywistość biologiczna powinna przeważać nad domniemaniem prawnym, poprzez ostateczne wszczęcie postępowania o zaprzeczenie ojcostwa B.N. (zob. paragraf 16 powyżej; por. *Różański* oraz, przykładowo, *Słoń*, oba wyroki cytowane powyżej). Ponadto Trybunał podkreśla, że niniejszą sprawę, opartą zarówno na konkretnych okolicznościach faktycznych, jak i krajowych ramach prawnych należy odróżnić od wcześniejszych orzeczeń Trybunału dotyczących innych stanów faktycznych, w szczególności w sprawach *Schneider przeciwko Niemcom* (nr 17080/07, 15 września 2011 r.) oraz *Scalzo przeciwko Włochom* (nr 8790/21, 6 grudnia 2022 r.), które nie są kwestionowane w niniejszym orzeczeniu.

(i) *Odmowa udziału skarżącego w postępowaniu o zaprzeczenie ojcostwa*

110. Po pierwsze, Trybunał ponownie podkreśla, że chociaż art. 8 nie zawiera żadnych wyraźnych wymogów proceduralnych, dla skutecznego korzystania z praw gwarantowanych tym artykułem ważne jest, aby odpowiedni proces decyzyjny był rzetelny i zapewniał należyte poszanowanie interesów chronionych przez ten artykuł. Należy ustalić, czy biorąc pod uwagę szczególne okoliczności sprawy, a zwłaszcza charakter decyzji, które mają zostać podjęte, dana osoba była zaangażowana w proces decyzyjny, rozpatrywany jako całość, w stopniu wystarczającym do zapewnienia jej niezbędnej ochrony jej interesów (zob. *R.R. przeciwko Polsce*, nr 27617/04, § 191, ETPC 2011 (fragmenty)).

111. W związku z tym Trybunał zauważa, że z punktu widzenia ochrony praw skarżącego wynikających z art. 8 postępowanie o zaprzeczenie ojcostwa

w odniesieniu do B.N. było pierwszym, obowiązkowym krokiem do ustalenia w późniejszym, nowym postępowaniu ojcostwa skarżącego wobec L. i B. (por. *Scalzo*, op. cit., § 65, gdzie Trybunał uznał, że podobny system dwuetapowy może być co do zasady zgodny z obowiązkami wynikającymi z art. 8, biorąc pod uwagę margines oceny pozostawiony państwu). W związku z tym skarżący, którego biologiczne ojcostwo zostało potwierdzone badaniami DNA przedłożonymi prokuratorowi (zob. paragraf 16 powyżej; por. *Schneider*, op. cit., § 86, w którym biologiczne ojcostwo skarżącego nigdy nie zostało ustalone), miał wyraźny interes w uczestnictwie w tym postępowaniu.

112. Dlatego też, chociaż skarżącemu nie odmówiono całkowicie dostępu do sądu w sprawie dotyczącej jego ojcostwa (w zakresie, w jakim postępowanie sądowe zostało wszczęte przez prokuratora), nie można uznać, że późniejsza odmowa zezwolenia skarżącemu na udział w tym postępowaniu jako interwenientowi ubocznemu zapewniła mu wymaganą ochronę jego interesów zgodnie z art. 8 (zob. także paragraf 115 poniżej). Ponadto, ponieważ wydaje się, że w polskim prawie nie ma wyraźnych przeszkód ustawowych uniemożliwiających interwencję uboczną w sprawach dotyczących zaprzeczenia ojcostwa (zob. art. 76 KPC, przytoczony w paragrafie 78 powyżej), Trybunał nie jest przekonany do argumentacji sądu krajowego, który odmówił skarżącemu interwencji ubocznej, powołując się na orzecznictwo sprzed kilkunastu lat (zob. paragrafy 22 i 79 powyżej) i nie uwzględniając tym samym zmian społecznych, które zaszły od czasu przyjęcia tego orzecznictwa.

113. W tym względzie sąd krajowy rozpatrujący sprawę skarżącego nie odniósł się do zmian w art. 84 KRO wynikających z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 2003 r., w którym to orzeczeniu uznano za niezgodną z Konstytucją niemożność wszczęcia przez potencjalnego ojca postępowania w celu ustalenia ojcostwa. W uzasadnieniu tej sprawy Trybunał Konstytucyjny zawarł ogólne uwagi na temat znaczenia dostępu do sądu w sprawach dotyczących ustalenia praw stanu cywilnego, zwłaszcza w odniesieniu do ustalenia pochodzenia dziecka (zob. paragraf 82 powyżej).

114. Trybunał zauważa, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego nie dotyczył bezpośrednio możliwości dostępu do postępowania o zaprzeczenie ojcostwa, ale raczej prawa do wszczęcia postępowania o ustalenie ojcostwa, czyli drugiego kroku, który musiałby podjąć skarżący. Niemniej jednak stwierdza, że rozumowanie dotyczące znaczenia zapewnienia potencjalnemu ojcu dostępu do sądu mogło służyć jako wskazówka dla sądu okręgowego przy rozstrzyganiu sprawy w postępowaniu będącym przedmiotem niniejszej kontroli.

115. Chociaż Trybunał nie może spekulować, czy gdyby skarżący został dopuszczony do udziału w postępowaniu, jego przebieg byłby inny, oczywiste jest, że odmowa pozbawiła go dostępu do środka mającego na celu konkretnie zaradzenie nadmiernej długości postępowania, a mianowicie

skargi na podstawie ustawy z 2004 r. (zob. paragraf 88 powyżej), co pokazuje, jak brak zaangażowania zainteresowanej osoby w istotne postępowanie może ogólnie pogłębić, a w niniejszej sprawie rzeczywiście pogłębił, niekorzystny wpływ na interesy tej osoby.

(ii) Postępowanie o zaprzeczenie ojcostwa prowadzone przez organy krajowe

116. W odniesieniu do rozpatrzenia sprawy skarżącego Trybunał zauważa, że cały proces decyzyjny dotyczący ojcostwa skarżącego charakteryzował się poważną opieszałością.

117. Po pierwsze, w odniesieniu do części postępowania prowadzonego wyłącznie przez prokuratora, należy zauważyć, że okres między złożeniem przez skarżącego wniosku do prokuratora a złożeniem przez prokuratora wniosku do sądu o zaprzeczenie ojcostwa trwał ponad dwa lata i trzy miesiące (zob. paragrafy 15–16 powyżej). W związku z tym Trybunał ponownie podkreśla, że upływ czasu ma ogromne znaczenie w sprawach dotyczących relacji z dziećmi. Chociaż należy powtórzyć, że w przypadku, gdy decyzja, która ma zostać podjęta, wchodzi w zakres uprawnień dyskrecjonalnych właściwych organów, udział osoby, której interesy są zagrożone, nie może z oczywistych względów wiązać się z takimi samymi gwarancjami proceduralnymi, jak te mające zastosowanie w postępowaniu sądowym (zob. *Różański*, op. cit., § 76), Trybunał ma trudności z uznaniem powyższego terminu za rozsądny. Ponadto Trybunał zauważa z niepokojem, że przepisy krajowe i praktyka nie zawierają żadnych wytycznych dotyczących sposobu wykonywania uprawnień dyskrecjonalnych przyznanych organom przez prawo (*ibid.*), w szczególności w odniesieniu do minimalnych standardów dotyczących terminów.

118. Przechodząc do przebiegu postępowania sądowego o zaprzeczenie ojcostwa w odniesieniu do B.N., uwagę Trybunału zwraca to, co można uznać wyłącznie za skrajną przewlekłość postępowania, o czym świadczą trzy poniższe okoliczności. Po pierwsze, sąd krajowy potrzebował ponad sześciu lat, aby wydać ostateczne postanowienie o ustanowieniu kuratora dla dzieci (zob. paragrafy 18–19 powyżej), co było jedynie wstępnym krokiem proceduralnym przed rozpatrzeniem przedmiotu sprawy. Po drugie, sąd krajowy potrzebował ponad dziesięciu lat, aby przesłuchać pierwszego świadka (zob. paragraf 31 powyżej). Po trzecie, co najważniejsze, w pierwszej instancji nie podjęto żadnej decyzji co do istoty sprawy, dopóki obydwójce dzieci nie osiągnęły pełnoletności (zob. paragraf 32 powyżej). W rezultacie sąd krajowy skutecznie pozbawił skarżącego prawa do ustalenia ojcostwa dzieci, nie tylko pozwalając, aby upływ czasu rozstrzygnął tę kwestię *de facto*, lecz także dopuszczając do przedawnienia jego dalszych prób w tym zakresie (zob. paragrafy 73 i 75 powyżej).

119. Trybunał uznaje, że zadanie sądu krajowego utrudniły działania W.N. i B.N., którym przynajmniej częściowo można przypisać całkowity czas trwania postępowania. Jednakże Trybunał ponownie podkreśla, że brak

współpracy stron nie może zwalniać organów z ich obowiązków pozytywnych wynikających z art. 8. Nakłada to raczej na nie obowiązek podjęcia środków, które pogodziłyby sprzeczne interesy, mając na uwadze nadrzędny interes dziecka (zob., *mutatis mutandis*, *Z. przeciwko Polsce*, nr 34694/06, § 75, 20 kwietnia 2010 r.). Ponadto Trybunał nie jest przekonany argumentem rządu (zob. paragraf 103 powyżej), że sądy krajowe podjęły wszelkie uzasadnione kroki w celu zapewnienia sprawnego rozpatrzenia sprawy. Trybunał uważa za uderzające, iż wydaje się, że organy krajowe przez lata tolerowały to, co rząd uznaje obecnie za „oczywiste utrudnianie”. Tym bardziej niepokojące jest to, że zarówno sąd prowadzący postępowanie, który w 2019 r. uzyskał dodatkowe narzędzie „dyscyplinarne” (zob. paragraf 99 powyżej), jak i prokurator, który jako strona postępowania był uprawniony do wniesienia skargi na podstawie ustawy z 2004 r. (zob. paragraf 88 powyżej), wydają się akceptować takie utrudnienia jako naturalną część postępowania. W tych okolicznościach Trybunał stwierdza, że nie wykazano, aby organy krajowe wykazały się wystarczającą, a tym bardziej wyjątkową starannością w odniesieniu do znaczenia upływu czasu dla interesów skarżącego.

(b) Kontakty

120. Trybunał ponownie podkreśla, że obowiązek zachowania szczególnej staranności w odniesieniu do upływu czasu (zob. paragraf 105 powyżej) ma decydujące znaczenie dla oceny, czy sprawa dotycząca kontaktów z dziećmi została rozpatrzona w rozsądnym terminie, zgodnie z wymogiem art. 6 ust. 1 Konwencji (zob. m.in. *Nuutinen przeciwko Finlandii*, nr 32842/96, § 110, ETPC 2000-VIII), oraz że stanowi on również część wymogów proceduralnych wynikających w sposób dorozumiany z art. 8 (zob. m.in. *Hoppe przeciwko Niemcom*, nr 28422/95, § 54, 5 grudnia 2002 r.).

121. W związku z tym decydującą kwestią jest to, czy władze polskie podjęły wszelkie odpowiednie kroki, których można było od nich racjonalnie wymagać, aby (i) w rozsądnym terminie wydać decyzję co do istoty sprawy regulującą kontakty skarżącego z dziećmi oraz (ii) ułatwić wykonanie postanowienia dotyczącego kontaktów.

122. W związku z powyższym Trybunał z największym zaniepokojeniem zauważa, że organom krajowym: (i) zajęło prawie cztery lata, aby uregulować kwestię kontaktów skarżącego z dziećmi w drodze ostatecznego postanowienia sądu pierwszej instancji (zob. paragrafy 36 i 43 powyżej); (ii) zajęło prawie kolejne cztery lata, aby po prostu poinformować uczestników postępowania, że za każde naruszenie tego postanowienia mogą zostać nałożone kary pieniężne (zob. paragrafy 46 i 58 powyżej); oraz (iii) przez ponad trzy lata nie udało się nałożyć ani jednej kary pieniężnej (zob. paragrafy 59 i 62 powyżej). Ponadto, co najważniejsze z punktu widzenia skarżącego, władze nie były w stanie wyegzekwować utrzymywania przez niego kontaktów z dziećmi przed osiągnięciem przez nie pełnoletności.

123. Rozważania dotyczące wpływu, jaki W.N. i B.N. wywarli na długość postępowania (zob. paragraf 119 powyżej), mają tutaj zastosowanie w całości, to znaczy zarówno w odniesieniu do uznania trudności wynikających z tego tytułu dla sądów krajowych, jak i w odniesieniu do szczególnego obowiązku spoczywającego na organach krajowych w zakresie rozwiązania tej kwestii. W odniesieniu do postanowienia oddalającego skargę skarżącego na podstawie ustawy z 2004 r. (zob. paragraf 65 powyżej) Trybunał nie może zgodzić się uzasadnieniem sądu krajowego, który uznał, że działania naprawcze podjęte przez sąd prowadzący postępowanie były wystarczające.

124. Ogólnie rzecz biorąc, Trybunał stwierdza, że przedłużające się działania sądów krajowych doprowadziły do faktycznego rozstrzygnięcia sprawy i uniemożliwiły skarżącemu utrzymywanie relacji z dziećmi.

(c) Wnioski

125. Rozpatrując sprawę, Trybunał wziął pod uwagę okoliczności sprawy jako całości. W pierwszej kolejności uwzględnił brak jakiegokolwiek udziału skarżącego w postępowaniu sądowym o zaprzeczenie ojcostwa w odniesieniu do męża matki (zob. paragraf 112 powyżej). Po drugie, Trybunał zwrócił uwagę na brak w prawie krajowym i praktyce jakichkolwiek ram czasowych, w których prokurator ma podjąć decyzję o wszczęciu postępowania o zaprzeczenie ojcostwa (zob. paragraf 117 powyżej). W tym kontekście Trybunał przywiązał wagę do faktu, że od momentu, w którym skarżący zwrócił się do prokuratora z wnioskiem o zaprzeczenie ojcostwa B.N., do czasu, gdy prokurator ostatecznie podjął decyzję o wszczęciu postępowania w tej sprawie, minęły ponad dwa lata (zob. paragrafy 15 i 16 powyżej). Po trzecie, Trybunał wziął pod uwagę wyjątkowo długotrwały charakter postępowania o zaprzeczenie ojcostwa oraz wyraźny brak jakichkolwiek działań naprawczych ze strony władz krajowych. Trybunał zauważył, że w rezultacie droga prawna, dzięki której skarżący mógłby ustalić swoje ojcostwo wobec dzieci – gdyby domniemanie na korzyść męża matki zostało obalone – została skutecznie zamknięta (zob. paragraf 119 powyżej). Po czwarte, w odniesieniu do postępowania dotyczącego kontaktów, Trybunał wziął pod uwagę fakt, że władze krajowe nie były w stanie w szybki sposób uregulować kwestii tych kontaktów ani w żaden sposób ich egzekwować (zob. paragraf 122 powyżej). Po zbadaniu sposobu, w jaki wszystkie te elementy łącznie wpłynęły na sytuację skarżącego, Trybunał stwierdza, że nawet biorąc pod uwagę margines oceny pozostawiony państwu, skarżącemu nie zapewniono poszanowania życia rodzinnego, do którego ma prawo na mocy Konwencji (zob., *mutatis mutandis*, Róžański, op. cit., § 79).

126. W związku z powyższym doszło do naruszenia art. 8 Konwencji.

III. ZASTOSOWANIE ART. 41 KONWENCJI

127. Artykuł 41 Konwencji stanowi:

WYROK W SPRAWIE A.W. PRZECIWKO POLSCE

„Jeśli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów, oraz jeśli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba, słuszne zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie”.

128. Skarżący dochodził kwoty 100 000 euro (EUR) tytułem zadośćuczynienia za szkodę niemajątkową. Nie zgłaszał żadnych innych roszczeń.

129. Rząd twierdził, że roszczenie skarżącego było nadmiernie wysokie i że nie przedstawił on żadnej dokumentacji dotyczącej szkód niemajątkowych, w szczególności wykazującej, że doznał cierpienia lub szkód emocjonalnych lub psychicznych. Wezwał on Trybunał do zasądzenia słusznego zadośćuczynienia na podstawie orzecznictwa Trybunału w podobnych rozstrzygniętych niedawno sprawach przeciwko Polsce.

130. Trybunał, w oparciu o zasadę słuszności, przyznaje skarżącemu kwotę 20 000 EUR tytułem zadośćuczynienia za szkodę niemajątkową powiększoną o podatek należny od tej kwoty.

Z POWYŻSZYCH WZGLĘDÓW TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE

1. *odrzuca* wniosek rządu o skreślenie skargi z listy spraw rozpatrywanych przez Trybunał;
2. *uznaje* skargę za dopuszczalną;
3. *orzeka*, że doszło do naruszenia art. 8 Konwencji;
4. *orzeka*
 - (a) że pozwane państwo powinno, w terminie trzech miesięcy od daty, w której niniejszy wyrok stanie się ostateczny zgodnie z art. 44 ust. 2 Konwencji, uiścić na rzecz skarżącego kwotę 20 000 EUR (dwadzieścia tysięcy euro) plus wszelkie należne podatki, tytułem zadośćuczynienia za szkodę niemajątkową, przeliczoną na walutę pozwanego państwa według kursu obowiązującego w dniu płatności;
 - (b) że od upływu wyżej wskazanego terminu trzech miesięcy do momentu uregulowania należności przysługiwać będą odsetki zwykłe od określonej powyżej kwoty, naliczone według stopy równej marginalnej stopie procentowej Europejskiego Banku Centralnego obowiązującej w tym okresie, powiększonej o trzy punkty procentowe;
5. *oddala* pozostałą część roszczenia skarżącego dotyczącego słusznego zadośćuczynienia.

WYROK W SPRAWIE A.W. PRZECIWKO POLSCE

Sporządzono w języku angielskim i obwieszono pisemnie 9 października 2025 r., zgodnie z Regułą 77 §§ 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Liv Tigerstedt
Zastępca Kanclerza

Ivana Jelić
Przewodnicząca